

Kaňáková Hladíková, Ludmila

Možnosti moderních metod v analýze štípané industrie a jejich praktická aplikace na zvolené soubory : [úvodní část kapitoly]

In: Kaňáková Hladíková, Ludmila. *Posteneolitická štípaná industrie na Moravě*. Měřínský, Zdeněk (editor); Klápště, Jan (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 11-12

ISBN 978-80-210-6421-8

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129703>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

2. MOŽNOSTI MODERNÍCH METOD V ANALÝZE ŠTÍPANÉ INDUSTRIE A JEJICH PRAKTICKÁ APLIKACE NA ZVOLENÉ SOUBORY

Základní otázka, jež musela být v souvislosti se zadaným tématem disertační práce nastolena, zní: Jak lze přispět k poznání civilizace doby bronzové na Moravě na základě studia štipané industrie? Cílem analýzy hmotné kultury by totiž neměla být jen samotná informace o tom, jaké byly vyráběny a používány typy retušovaných nástrojů, jak vypadaly exploatační sekvence jader či jaký byl distribuční areál surovin. Výsledky analýzy musí být vztaženy k širšímu kontextu vystupujícímu nad zájmový okruh štipané industrie. V době bronzové je však problematické stanovovat například hierarchii sídlišť nebo ekonomické regionální vazby na základě kamenné industrie, jak je to možné ve starších obdobích, jestliže tyto projevy již zjevně souvisí s jinou surovinou, než je kámen. Typické interpretační výstupy analýzy štipané industrie se v rámci doby bronzové jeví irelevantní. Nezbytně tedy následuje další stěžejní otázka: Jaké nové metody a přístupy lze vlastně uplatnit v tomto chronologickém rámci; a to na souborech, jež jsou k dispozici?

V době zadání disertační práce (2000) byla stěžejní metodou používanou na nestratifikované soubory štipané industrie v podmínkách moravské archeologie především **morfortypologie**. Badatelský tým Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea již léta úspěšně aplikoval metodiku **dynamické technologické analýzy** polské školy. Obě metodiky byly již plně přizpůsobeny využití možností databází a následného počítačového zpracování dat. **Traseologie** na Moravě více méně praktikována nebyla, zkušení traseologové zdá se zatím pracují jen v Čechách. Ačkoli Andrea Šajnerová čas od času spolupracovala například s Jiřím Svobodou, její analýzy se, pokud je autorce známo, omezily na paleolitické či mezolitické stratifikované soubory. Navzdory citlivosti traseologických dat na post-depoziční procesy a na post-exkavační zacházení s nálezy by přesto bylo možné najít několik vzorků pro analýzu vhodných. Nejčastější překážkou ve využití této metody je však její značná finanční náročnost. Využití **remontáže**, jež byla s většími či menšími úspěchy aplikována jak Archeologickým ústavem AV ČR v Brně (Petr Škrdla), tak Ústavem Anthropos (Zdeňka Nerudová), je značně limitováno několika faktory, a to především způsobem exploatace jádra a mírou kompletnosti souboru, resp. tím, jestli se podařilo získat převážnou většinu exploatační sekvence. Další nevýhodou je značná časová náročnost a nezbytnost dostatečné zkušenosti a prostorové představitivosti. **Experimentální archeologii** není zatím v našem odborném plénu přisuzována serióznost a hodnověrnost. V obavách z nevědeckosti se na Moravě archeologická věda jasně vymezuje vůči laickým a pololaickým skupinkám, jež se pokouší, částečně pro poznání a zkušenost, ale větším dílem pro zábavu, napodobovat pravěké a raně historické předměty, struktury, modely chování a technologie. Přesto zvláště v analýze štipané industrie panuje řada nedořešených otázek a vznesených hypotéz, jež by kvalitně

a exaktně provedený experiment mohl zodpovědět. Specifickou experimentální aktivitou spojenou se štipanou industrií je experimentální štipání **flint knapping** za účelem posoudit míru předvídatelnosti a řiditelnosti exploatace jádra, ověřit teoretické modely a způsobilost suroviny k různým metodám (exploatační schéma) či technikám (způsob vedení úderu či tlaku). V tomto smyslu aplikuje tuto experimentální metodu Petr Neruda z Ústavu Anthropos, žel bez ambicí tyto své poznatky publikovat, jakkoli jejich potenciál může být po tolika letech praxe zásadní.

Postupem času vyvstaly nové metodické možnosti, významný posun přinesly například aplikace Geografických informačních systémů (GIS), a to zvláště ve spojení s možnostmi moderního zaměřování nálezů, vrstev a situací totální stanicí, GPS a 3D skenování. Ačkoli tyto skvělé možnosti lze využít až na nových exkavacích a souborů analyzovaných v této práci se netýkají, jednoduché prostorové modely a simulace, stejně jako přehledné vizualizace mohou přispět k většímu vyčerpání dat i zde. Bohužel možnostmi moderního pojetí **sídelní archeologie** v malém měřítku mikroprostoru v rámci sídliště nebo některé sídlištní zóny, jež by kombinovaly výsledky remontáže a pečlivého zaměření totální stanicí, nelze využít ani na jediném analyzovaném souboru. Lákává je možnost analýzy v měřítku makroprostoru, při vykreslení distribučního areálu používaných kamenných surovin. Bohužel tímto metodickým možností nekonvenují možnosti poznání suroviny. Místní rohovce, používané na Moravě v době bronzové, jsou natolik indiferentní, že přesné určení zdroje je prakticky nemožné. Makroskopické určení často končí v kategorii moravské jurské rohovce (MJR). Ani mikroskopické určení, v naprosté většině případů i tak nemožné z vnějších příčin, nemusí spolehlivě rozlišit navzájem podobné variety, například MJR ze Stránské skály a MJR ze Švédských valů. V případě nejrozšířenější suroviny doby bronzové na Moravě, rohovce typu Krumlovský les, musíme (ač jen teoreticky) počítat s nejméně třemi zdroji.

Zcela nevyužité zůstávají dosud možnosti **etnoarcheologie**, **srovnávací religionistiky** a dalších analýz dat s nadstavbovým přesahem. Ačkoli Jiří Svoboda tenduje v řadě svých prací k **antropologickému pojetí** a interpretaci, v souvislosti se štipanou industrií se drží exaktních výsledků přírodních věd. Zcela opačný postoj Martina Olivy, jež by snad bylo možno nazvat v případě interpretací řady nálezových situací v regionu Krumlovského lesa **kognitivní archeologii**, zůstává bohužel dosud v hávu efemérní evokace, bez snahy podepřít tyto sugestivní závěry srovnávací pramennou základnou. Pro rozvoj bádání z hlediska **feminismu v archeologii** shromážděné soubory neposkytují dostatečně komplexní data.

Následující kapitoly přiblíží možnosti zmíněných metod tak, jak byly aplikovány na analyzované soubory štipané industrie. Jednotlivé metody byly testovány v logické návaznosti práce s daty; morfortypologickou a technologickou analýzou počínaje a rekonstrukcí sociální nadstavby konče.

